

ADMIRALSKIBET Victor

Christian 4.s sørejse i 1599 til det dansk-norske riges nordligste besiddelser rundt om Lofoten og Nordkap kaster fortsat gode historier af sig. Dette er den tredje artikel bragt i Siden Saxo siden 2005, der tager sit udgangspunkt i det dramatiske togt. Her teoretiseres over, hvordan den berømte engelske lutspiller, John Dowland, antageligvis agerede spion for dronning Elizabeth af England. Og videre hører vi, hvordan begivenhederne omkring togtet måske var med til at give William Shakespeare inspiration til sit måske allermost kendte værk – Hamlet.

ARNE KELLER

Da Christian 4.s nybyggede hovedskib, tredækkeren »Recompens«, i 1612 lagde sig på siden i Elben-bifloden Stör, primært foranlediget af besætningens uduelighed og udsvævelser (se Siden Saxo 2006-3), var kongen i bekneb for et skib, der kunne vikariere i den igangværende Kalmarkrig, indtil »Recompens«, blandt andet ved hjælp af håndtømte vintønder (sic), kunne hæves. Valget faldt på mellemskibet »Victor«, der, skønt kun en todækker, i allerhøjeste grad havde tjent sine sporer. Finn Askgaard beskriver i bogen »Rigets Væbnede Arm« fra 1988 Victors comeback således: »Hans admiralsflag vajede på Victors stormast; hans flåde skulle tælle 36 skibe. Den 15. august forstærkede han soldatesken om bord med hen ved 1.000 musketerer fra Rantzaus armé i Kalmar.«

Foto: Det Kongelige bibliotek.

> Victor til undsætning

Læsningen af dette var en kærkommen ahaoplevelse, og et missing link, der fik flere forskellige ting, blandt en masse løse ender, jeg havde rodet med i årevis, til at falde i hak.

Der findes et herligt kobberstik af den i Hamborg arbejdende hollænder, Jan Dircksen van Campen, efter forlæg af den i øvrigt ukendte Kr. Møller, forestillende et krigsskib for fulde sejl. I mindst 10 bøger om Christian 4. angives billedet at forestille hovedskibet, tredækkeren »Tre Kroner«, og at det illustrerer kongens besøg i England 1606. Enhver kan dog ved selvsyn overbevise sig om, at skibet ingenlunde er en tredækker. Der ses kun to kanondæk, svarende til Victors bestyknings på 44 kanoner.

At det her virkelig drejer sig om Victor, bestyrkes af ovennævnte beretning om de mange musketerer, der blev taget om bord: De musketbevæbnede krigsmænd er ved at falde over hinanden, og over de mange trommeslagere og messingblæsere, så det faste personale, de hueklædte matroser, knap kan passe deres vante arbejde.

At der her faktisk er tale om et admiralskib under kommando af selveste kongen, bevises af det lille, men umiskendelige Christian 4.-portræt, som ingen tilsyneladende har bemærket hidtil: Prøv at se på skikkelsen, der nær agterkastellet svinger med en sribet fane. Han kunne minde lidt om General Custer, men ved nærmere eftersyn ses det, at fanen ingen stjerner har, og den cowboyhatlignende bør bliver pludselig til den så kendte, opkrammede hat med en hvid strudsefjer, som Christian 4. yndede at bære. Moustachen er tydelig, mens fuppen skjules af armen. Der skal bruges lup, eller alternativt kan billedet søges på Det Kongelige Biblioteks hjemmeside, søg først: »billedbasen«, og heri: »admiralskib«.

Billedet er i sig selv værd at opsøge. Det har en utrolig detaljerigdom, der fortæller mangt og meget om livet ombord på et dansk krigsskib i første halvdel af 1600-tallet. Samtidig bør man bemærke den hjelmklædte, krigerisk sværdsvingende figur ved siden af kongen. Det er krigsguden Mars, som kongen betragtede som sit alter ego i den grad, at han, ifølge Steffen Heibergs biografi, satte trumf på over for Kirstine Munk for at gennemføre brylluppet inden udgangen af år 1615, da planeten Mars dette år stod i en specielt gunstig konjunktion til Venus.

Man kan i den forbindelse forestille sig, at det er dette stik, der gav kongen idéen til ordenen »Den Væbnede Arm«, der kun uddeltes én gang, i 1616, og da netop til Kalmar-krigens veteraner. Men det er naturligvis kun spekulation.

På denne måde er der ristet en, efter min mening ganske velfortjent, rune over Victor, der gjorde tjeneste indtil 1636, og endte sine dage som pindebrændsel i Børnehuset.

Hoflutenist og spion?

Victors jomfrurejse var i 1599, på det berømte togt til Nordkap, hvor kongen rejste incognito – af sikkerhedsmæssige årsager – som »Generalkaptajn Christian

Christian 4. Olie på lærred, højde 70 cm bredde 58 cm. Påskrevet: Regna Firmat / pietas viuit (Fromhed styrker rigerne). Kopi efter original af Karel van Mander, 1647. Christian 4. fik i slaget ved Kolberger Heide læderet højre side af ansigtet og mistede det højre øje, og han foretrak derefter at blive malet i profil. Museum Sønderjylland. Foto: Eskild Beck.

> Frederiksen« (se Siden Saxo 2005-2). Der var her tale om en vigtig ekspedition, der skulle få vidtrækkende diplomatiske konsekvenser – ikke mindst for forholdet mellem Danmark-Norge og Sverige. Mange nordmænd mener den dag i dag, at de kan takke Christian 4.s ekspedition for, at Nordnorge ikke blev svensk. Men de diplomatiske konsekvenser gjaldt i lige så høj grad forholdet mellem England og Danmark. Engelske handelsskibe blev opbragt, og det samme blev dronning Elizabeth, da hun hørte om Christians behandling af sine sejlene undersætter.

Hun udsendte efteråret 1599 en diplomat, Steven Lesieur, til København for at forelægge kongen en klage. Et brev fra samme Lesieur blev i 2000 opdaget på Det Kongelige Bibliotek af den eminente musikforsker Peter Hauge. Brevet er stilet til den berømte lutspliller, John Dowland, der i perioden 1598-1606 var ansat som hoflutenist ved Christian 4.s hof. Brevet opfordrer ham til at levere oplysninger, specielt af søhandelspolitisk karakter, til den engelske regering. Dette bekræfter en blandt musikforskere længe næret formodning, at Dowland fik sin afsked som hofmusiker på grund af mistanke om spionageaktivitet.

Men hvorfor skulle en musiker dog befatte sig med sådant? En forklaring kunne være, at Dowland var med på sørejsen, der tog sin begyndelse ca. et halvt år efter ansættelsen. Der står dog intetsteds skrevet, at han var med på togtet, men omvendt forekommer det ulogisk, at kongen skulle have ansat en betydende musiker – ja, et verdensnavn – til en fyrstelig gage, kun for at efterlade ham på slottet, når han selv ville rejse. Det fremgår da også af en dagbog, skrevet af den medrejsende sekretær, Jonas Charisius, at kongen to af de første, rolige dage på rejsen beskæftigede sig med musik, mens adelsmændene sad og rallede.

I den forbindelse er det tankevækkende, at Dowland i forordet til sin tredje sangbog priser sig lykkelig over, at sangene – og dermed implicit deres ophav, ham selv – har overlevet »farlige søer og skarpe klipper«. Nu findes der ingen skarpe klipper i den Engelske Kanal, ej heller i Nordsøen, så Dowland må rimeligvis have været med på Nordkapsejsen for at have oplevet sådanne.

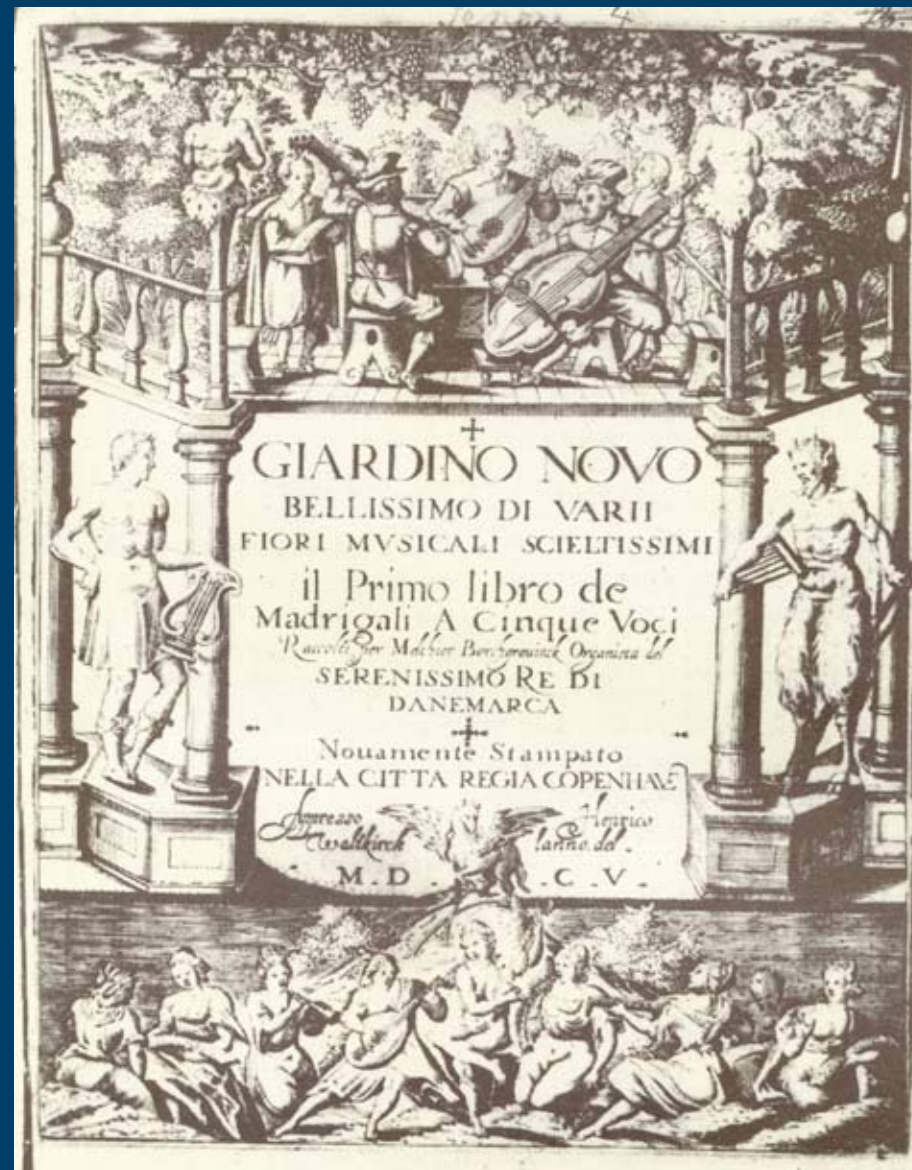
Rejsen var virkelig farlig, og kongeskibet Victor, som Dowland i sagens natur måtte have været tjenestegørende på, løb på et undersøisk skær under stor dramatik. Efter en nødtørfertig reparation var skibet sejlklaart igen, og kongen underkastede de fangne englændere pinligt forhør for at få dem til at røbe en sikker sejlroute, så Victor ikke skulle få flere skader. På rejsen var der sørget for mandskab med specialkompetancer til det meste. Der var fx en russisk tolk med, og til at tolke fra og til engelsk, som kongen heller ikke forstod, kunne han benytte sig af den skotske kaptajn Alexander Durham.

Desværre var Durham blevet syg af et slagtilfælde, så han måtte sættes i land dagen inden, englænderne blev anholdt (Kongen gav ham venligt en halv ame rhinskvin med som medicin, og det skyldes utvivlsomt denne, at han blev rask nok til at rejse til København et halvt år derefter).

Det er derfor højst tænkeligt, at Dowland nu måtte træde til som tolk, og på denne måde blev involveret i den tvivlsomme affære, hvilket forklarer, hvorfor Lesieur mente at kunne forvente de omtalte informationer af ham.

Elizabeth I af England. Hyrede hun John Dowland til at agere spion? National Portrait Gallery.

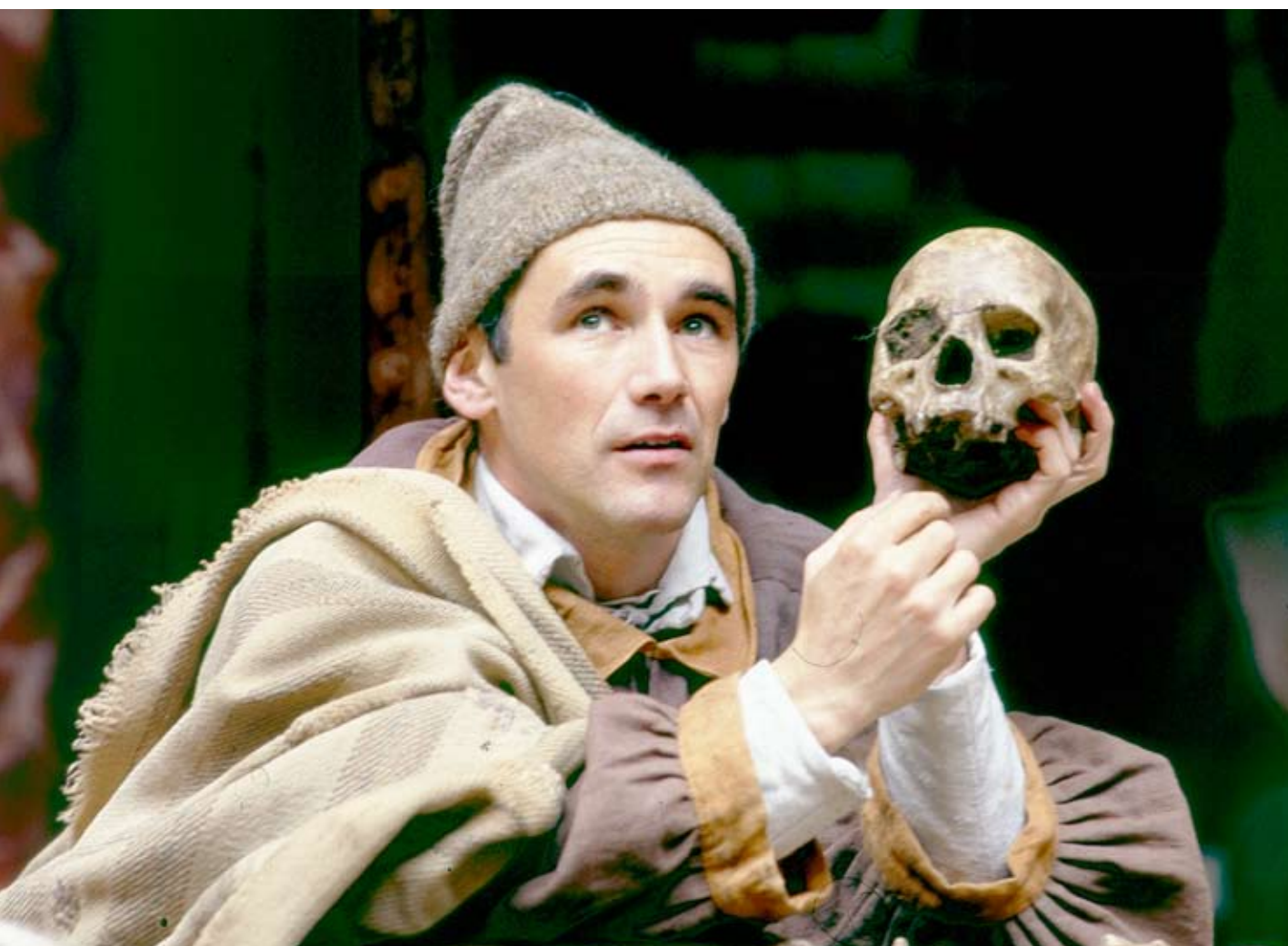

»Giardino Novo«. Titelside gengivet efter det komplette eksemplar i Landesbibliothek Kassel. Antageligvis er lutsplilleren på illustrationen John Dowland.

Forbindelsen til Shakespeare

Når det således har været forventet af Dowland, at han skulle optræde som informant for den engelske regering, er det måske ikke så utænkeligt at han har ydet lignende tjenester for dramatikeren William Shakespeare. Forskningen har længe beskæftiget sig med teorien om, at Shakespeare skulle have benyttet sig af digter-kollegaen Dowland som kilde til visse forhold ved det danske hof. Hamlet, der i skuespillet netop er vendt hjem fra de gode sæders højborg, universitetet i Wittenberg, beklager sig over danskernes umådeholdne og brovtende måde at feste på, hvor trommer og trompeter gjalder, hver gang kongen tømmer bægeret. På sørejsen kan Dowland tit og ofte have oplevet sådanne optrin, når der blev givet lejlighed til at opvarte fremmede

The Globe Theatre som det ser ud i dag. Scanpix.

»Horatio«, Hamlets bedste ven – og studiekammerat fra Wittenberg. Det forholder sig nemlig sådan, at det latinske tilnavn »Venusinus« dels refererer til Jacobsens hjemstavn, øen Hven, men samtidig – og det har han nok ikke været blind for – var det også tilnavnet til den romerske digter Horats. Da førsteopførelsen af »Hamlet« var på Globe Theatre i 1601, passer det glimrende, rent tidsmæssigt.

Arne Keller er musiker og forfatter

> delegationer. Helt galt blev det imidlertid på hjemrejsen, da flotillen gjorde ophold i Bergen. Her skulle også kanonsalutter markere kongens bægersving. Problemet var, at kongen var hurtigere til at bunde, end soldaterne til at klargøre kanonerne, så to af kanonmandskabet blev kvæstet, den ene dødeligt, af en ladestok, der var glemt i skyndingen.

På rejsen førte også adelsmanden Sivert Grubbe, kongens gode ven og svirebror, dagbog, på latin. I slutningen af bogen findes tilføjet et latinsk vers, der hylder Victor og dets bedrifter på den farlige rejse. Digtet er skrevet af Grubbes gode ven og studiekammerat, Jon Jacobsen Venusinus. Han var kendt som en begavet teolog og digter, og Grubbe fortæller fra deres studietid i Wittenberg, at han her gik for at være det største lys på universitetet overhovedet. Hvis Dowland har fortalt Shakespeare om Venusinus, er det tænkeligt, at Shakespeare har ladet sig inspirere af denne til figuren

Scene fra Hamlet opført i 2005 på det nybyggede Globe Theatre i London. Polfoto.

